

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMANĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

NrulŪ 4.

SIBIIŪ, 15 APRILIE 1891.

AnulŪ XXII.

CHARTA LUMII (ORBIS PICTUS) DE CASTORIU, SÉŪ AȘA NUMITA TABULA PEUTINGERIANA.

TractatŪ istoricŪ, geograficŪ și criticŪ.

(Urmare).

II. Rețeaua dela Faliatis spre Sarmategte.

Acésta rețeauă ca și celelalte lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* începe cu dēnsa dela gura rīului *Tierna*, o duce spre nordŪ, trece în valea *Timișului* până dincolo de gura rīului *Bistra*, apoi continuă în apropierea acestui rīu până la satulŪ *Grădiște*, séu *Várhely*, unde se află *Sarmisegethusa*, d'aicea dēnsulŪ o légă cu rețeaua dinspre *Ad aquas*, ceeace însă nu se află indicatŪ pe *tab. peuting.* TotŪ astfelŪ o descrie și *H. Francke*, și „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ apoi după dēnsulŪ urméză *Goosz*, *Spruner*, și *Froehner*; la *Droysen* aflămŪ numai o cale dela *Tierna* spre *Aqua Herculis*, are însă altă rețeauă, care începe la *Drobetae*, o duce apoi pe *Valea Motrului* până la gura acestui rīu, ear d'aci pe rīulŪ *Jiu* în susŪ prin pasulŪ *VulcanŪ* la *Sarmisegethusa*. *Tocilescu* acceptéză părerea lui *Reichardus* și a celorlalți autori, așisderea și *Xenopol*.

Stațiunile sŪntŪ situate ș. a.

Tierna: la *Ortelius* pe malulŪ dreptŪ alŪ unui rīu cu numele *Aucha*, unŪ confluentŪ alŪ *Tissei* (?!); la *Reichardus* la gura *Tiernei*, pe malulŪ dreptŪ alŪ acestui rīu și lângă *Dunăre*, totŪ acolo o pune și *H. Francke*, „*Archiv für*

siebenbürgische Landeskunde“ o aşedă o milă geografică spre nordū de *Orşova*, *Goosz* consimte cu *Reichardus*, totū aşa şi *Spruner*; la *Froehner* lipsesce, se află însă o staţiune *Transtierna*, ceva mai spre nordū de malulū stângū alū *Dunărei*; *Droysen* urmază după *Reichardus*, totū astfelū şi *Tocilescu* şi *Xenopol*.

Ad Mediam: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o situază la gura *Tiernei* în *Belareca*, *H. Francke* o amintesce lângă *Tierna*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o staveresce în loculū băilorū erculane; *Goosz* o pune la *Meadia*, *Spruner* cam totū acolo, *Froehner* ceva mai spre nordū de *Meadia*, la *Droysen* lipsesce, aflămū însă în loculū ei *Aqua Herculis* lângă *Tierna*, probabilū unde se află astăzi băile erculane; *Tocilescu* la *Meadia*, *Xenopol* totū acolo.

Praetorio: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune pe malulū stângū alū riului *Belareca* spre nordū de *Ad Mediam*; *H. Francke* o amintesce totū spre nordū de *Ad Mediam*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune în apropiere de satulū *Cornia*; *Goosz* lângă satulū *Plugova*, *Spruner* în spre nordū de *Ad Mediam*, la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce; *Tocilescu* după charta lui *Kieppert* la *Doşmania*, la *Xenopol* lipsesce.

Ad Pannonias: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la începutulū văii *Timişului*, *H. Francke* spre nordū de *Praetorio* fără indicarea loculū, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ la coveiulū văii *Timişului*, *Goosz*, lângă satulū *Teregova*, cam acolo şi *Spruner*, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen* încă lipsesce; *Tocilescu* o pune aprópe de *Teregova*, *Xenopol* spre nordū de *Ad Mediam* pe malulū stângū alū riului *Belareca*.

Gaganis: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune în susū de *Pannonias* pe malulū dreptū alū *Timişului*, *H. Francke* în susū de *Pannonias*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă unū satū cu numele *Flova* (?);

Goosz o pune lângă *Slatina*, *Spruner* spre nordü de *Pannonias*; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* lângă *Slatina*, *Ukert* la *Ilova* lângă muntele micü, *Xenopol* totü în valea și pe malulü stângü alü rîulü *Belareca*.

Masclianis: lipsesce la *Ortelius*; „*Reichardus* o pune însusü de *Gaganis* pe malulü dreptü alü *Timișulü*, *H. Francke* consimte cu *Reichardus*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă satulü *Chârpa*; *Goosz* în apropierea de turnulü lü *Ovidü*; *Spruner* în nordü de *Gaganis*; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* lângă turnulü lü *Ovidü*, totü cam pe acolo și după *Xenopol*.

Tiviscum: la *Ortelius*, e situată lângă *Tissa*, la gura unü rîü cu numele *Aucha*, la *Reichardus* se află situată spre nordü de *Masclianis*, dincolo de gura *Bistreï* pe malulü dreptü alü *Timișulü*, *H. Francke* o pune în unghiulü rîurilorü *Bistra* și *Timișü*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă *Cavaran*, în apropierea acestorü rîuri; *Goosz* la gura rîulü *Bistra*, *Spruner* cam totü pe acolo; *Froehner* totü acolo, la *Droysen* totü acolo, *Tocilescu* totü acolo, *Xenopol* totü acolo.

Agnanis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o numesce *Agnava* și o pune cătră resăritü de *Tiviscum*, pe malulü dreptü alü *Bistreï*, *H. Francke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o scrie *Agnavie* lângă *Carșina* (?), *Goosz* o scrie *Augmonia* și o pune $1\frac{3}{4}$ mile de *Tiviscum*, *Spruner* o pune cam totü pe acolo; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* lângă *Ohaba bistra*, *Xenopol* cam totü pe acolo, *Ukert* la *Kertcina* (?) séu *Cristea* (?).

Ponte Augusta: lipsesce la *Ortelius*, la *Reichardus* se află deja pe valea *Streiulü*, *H. Francke* ȳice că calea dinspre *Tiviscum* se ținea până la o respântiă lângă rîulü *Bistra*, apoi trecea prin munți, mai încolo peste o punte, numită mai

nainte *pons Augusti* ear în urmă *Zeugma*, până la *porta de feră*, așa dară trebuia să fiă totu pe valea *Streiului*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Bantiari* séu lângă *Marga* în apropierea porții de feră, la trecerea peste riulul *Bistra*. Acolo s'arū vedea încă și astăzi ruine de șanțuri și zidiri străvechi, pôte chiar de pe timpul lui *Traianū*; totū lângă *Marga* o pune și *Goosz*, *Spruner* totū cam pe acolo, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen* încă lipsesce; *Tocilescu* lângă *Marga*, *Xenopol* totū cam pe acolo.

Sarmategte: e fără îndoélă *Sarmisegethusa*, vechia capitală a *Daciei*. *Ortelius* o numesce *Ulpia Traiana*, col. *Aug. olim Sarmisegethusa*, o situéză lângă „*Sargethia fl. in quo Decebalus rex thesauros suos occultaverat*“ și care riū se vérsă în „*Rhabon fl. qui et Marisius fl.*...“ *Reichardus* 'i dīce încă *Sarmisegethusa* și o situéză pe malulū stāngū alū unū riulețū, probabilū *Streiulū*, apăratū de dinspre nordū de unū altū riulețū, confluentū alū *Streiulū*; *H. Francke* dīce apriatū, că *colonia Sarmisegethusa* era situată la satulū *Várhely*, aprópe de satulū românescū *Grădiștea*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă satulū românescū *Grădiște*, care ung. se numesce *Várhely*; *Goosz* dīce, că *Sarmisegethusa*, desemnată de *Ptolomeū* ca *residinta regală*, după *Dio* arū fi fostū situată lângă riulū *Sargetia*. Dēcă amū lua aceste cuvinte în adeveratulū lorū înțeleșū, apoi atuncea nu amū putea înțelege aicea *Streiulū*, precum de comunū s'a cređutū, de óre-ce acestū riū curge celū puținū cu doue mile mai spre resăritū de *Várhely*. În casulū acesta arū fi trebuitū ca riulețulū acela să fiă astfelū numitū, carele curge dispre *Zeicani* apoi trece în apropierea ruinelorū dela *Várhely* și în urmă după primirea mai multorū riulețe confluyente se varsă lângă *Hațegū* în *Streiū*; *Spruner* scrie *Sarmategte* și o pune cam totū pe acolo; *Froehner* 'i dīce *Sarmisegethusa* și o situéză cam totū pe acolo, *Droysen*: *Sarmisegethusa* totū acolo, *Tocilescu*: *Sarmategte* astăzi

Grădiște ung. Várhely, Xenopol: Sarmisegethusa totu la Grădiște.

Hohenhausen în opulă seú: *Alterthümer Daciens I. pag. 25 anulă 1765* descrie Sarmisegethusa în următorul mod :

„Traiană s'a resolvatã a zidi pe loculã lagèrului de verã unulã de *érná*. Elã lãsã sã se ridice unã valã de patru stânginã lãtime și doi stânginã înãltime, ocolindu'lã cu unã șanțã de cincã stâng. lãtime și îngrãdindu'lã apoi dupã usulã romanã cu unã gardã de parã ascuțitã, și umplãndũ șanțurile parte cu apele unorã isvóre, carã eșiaũ în apropierea porții questoriului, parte prin dirigirea riulețului *Obitia*, carele strãbãtea lagèrulã în a treia parte a lãtimei sale, și despãrția corturile tribunilorã de acelea ale cohortelorã. Dupã aceea lãsã sã se traiecteze calea militarã în direcțiunea dreaptã, ridicãndu-o de ambele lãturã prin șanțuri, și provedẽndu-o cu pavagiũ, apoi fortificãndu-o prin antevaluri (*Vorwerke*) și în fine ridicãndũ casamate pentru militari în ordinea lorã prescrisã, a cãrorã dãrimãturã, ca și liniile fundamentale zidite, le-amũ pututũ sã le urmezũ din pașũ în pașũ. Dupã-ce loculã acesta devenise unã asilũ sigurũ, alergãũ îndatã locuitorã dela țerã, carã simpatisãũ cu Romanii. Traianã acordã celorã apți de resbelũ locurile în dreapta afarã de lagèrulã seú, ear acestia se fortificãũ îndatã prin tragerea unũ zidũ pentru apãrarea lorã mãi ușorã în contra atacurilorã trecetóre; ceialaltã 'și zidirã locuințele lorã sub scutulã acestorã zidurã. În urmã lãsã împèratulã sã se zidescã piétele de esercițiu; se vedũ și astãđi locurile de raliere și de marșũ pentru decuriile, pentru pilani, principes și sagitares; loculã de tirã, loculã ceva mãi înãlțatũ pentru magistrulã de esercițiu, unã circũ de alergare între douẽ zidurã și ținta alergãrii, riulețulã, zidulã, valulã, pe carele se făceaũ esercițiile de asaltũ. Tóte aceste obiecte se aflã într'unũ patruunghiũ regulatũ de 200 pași. Dupã-ce în fine se aglomera numèrulã dacilorã, carã se supuneaũ, ear Traianã se vedea contrinsã prin in-

tențiunile lui să plece d'aci, le designă celorū sosiți unū locū afară de lagărulū seū pentru zidirea caselorū, continuă calea militară mai încolo la țără cătră Ostrovū și aședă pentru scutirea noulū orașū dōue forturi, pe cari apoi le împreună prin o galeriă sigură cu amēndōue forturi ale căii militare. Tōte apoi fură ocupate de veterani; lagărulū însă 'lū lasă în paza, parte a trenulū armatei, parte a coloniștilorū romani, trāmiși acolo de senatū“.

„*Ulpia Traiană* era aședată pe unū șesū, la pōlele munților 'nalți și încungiurați într'unū modū amfiteatralicū de unū lanțū neîntreruptū de deluri mici. Suprafața vāii era întreruptă prin unū riulețū, care 'și aduna apele sale din unele părēuri din munți. Astfelū se pare, că chiar natura arū fi preparatū acestū locū pentru o apaducere artificială și într'adeverū se află aicea urmele unū astfelū de apaductū lângă dārimăturile cetății vechi“.

„Canalurile, prin cari curgea apa, se vedū încă și astăzi în diferite direcțiuni; ear pe zidulū cetății se afla o pētră cu următōrea inscripțiune:

C. MARIVS DRVSVS. C. F. PR. PR. DICTVS. EX. PROVINCIA. DACICA. TRIBVNVS. LATICLAVIALIS. PRAEF. LEG. XIII. G. FONTIVM. AQVARVMQVE. CAELI. TIVM. EX. MONTIBVS. DELABENTIVM. TORRENTI. SVFFLAMEN. HIS. MVRIS. FOSSAQVE. OPPOSVIT. ET. AD. PLANA. PERDVXIT.

„Una dintre ruinele cele mai însemnate a *Ulpiei Traiane* este fără îndoelă *Amfiteatrulū*, situatū în partea orașulū dinspre munți. Pavagiulū lui e, ce-i dreptū, acoperitū cu dārimături, depārtāndu-le pe acestea, se vede o colōre roșie, din care causă locuitorulū prostū ține la părerea lui, că aicea arū fi fostū o *măcelarie*, ear colōrea arū deveni dela sângerile vitelorū tăiate acolo. Dela acestū amfiteatru se vedū încă și astăzi atātū terasele cele dōue de pāmēntū, cātū și zidurile fundamentate ale rondelelorū și ale boltelorū“.

„O altă înscricțiune măi adauge acestei colonie și numele de metropolă, care numire apoi devine măi adeseorî:

IMP. CAES. M. ANTONIO. GORDIANO. PIO. FELICI. AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. COS. P. P. COLONIA. VLPIA. TRAJ. AVG DACIC. SARMIZ. METROP. DICATISSIMA. NVMINI. MAJESTATIQVE. EJVS“.

H. Francke ȃice la pag. 182. cã lângã Amfiteatru s'arũ fi aflatũ încã înainte cu vre-o 100 de anũ o bustã de marmurã albã, cãreia însã 'i lipsia capulũ. Turcii trecẽndũ pe acolo arũ fi dãrimat-o, ear apoi remãșițele acestei opere de artã le-arũ fi adunatũ unũ preotũ românũ. Capulũ bustei s'arũ fi aflatũ la altũ locũ, și e decoratũ cu o cununã de laurĩ, a semnului de învingere, seũ alũ Cesarilorũ, și s'a ziditũ asupra ușiĩ unei bisericiĩ a *Sf. Petru* din Valea Hațegului. *Hohenhausen* crede, cã busta acẽsta arũ presenta pe împãratulũ *Traianũ*, deși barba-ĩ crețã arũ arãta măi multũ spre *Hadrianũ*. Espresiunea trãsurilorũ e venerabilã și tradẽzã unũ spiritũ cugetãtorũ; 'i lipsesce însã espresiunea poeticã, care se aflã pe fețele lui *Augustũ* și a *Liviei*, ba chiar și pe acelea ale lui *Tiberiu*, *Caligula* și *Claudiu*. Din contra capulũ bustei posede trãsurĩ de o fire într'adeverũ naturalã și pôte sã fiã fõrte fidelã, nu esprimã însã nicidecum caracterulũ unui monarchũ omnipotentũ, seũ alũ unui campoduce mare și învingãtorũ.

(Arũ fi de doritũ sã se caute, dẽcã s'arũ măi putea da de urma acestei buste de interesũ istoricũ pentru noi. P. B).

III. Rețẽna dela *Egeta* spre *Apula*, etc.

La *Ortelius* lipsesce acẽsta rețẽuã ca și celelalte, la *Reichardus* dẽnsa trece dela *Pontes* (*Egeta* lipsesce) la *Drubetis* pe valea Motrului, se ține de malulũ dreptũ alũ acestui riũ pãnã măi la vale de vãrsarea lui în riulũ *Gilfil*, 'și ia apoi direcțiunea spre sud-ostũ și ajunge riulũ *Aluta* la gura unui confluențe fãrã nume, de unde se trage cu totulũ spre sudũ pãnã la gura *Alutei* în *Dunãre*; d'aicea se ține de malulũ

stângă alu acestui fluviu, luându-și direcțiunea spre resăritu până dincolo de gura râului *Novas* de pe malul dreptu alu *Dunării*, de unde apoi se întorce dreptu spre nordu, earăși cătră râul *Aluta*, ținendu-se în direcțiunea acésta pe malul dreptu alu *Alutei* până la gura unui rîu, probabilu a *Cibinului*, și trecendû în fine peste unû munte ajunge la *Apula*.

H. Francke se exprimă la pag. 149 în următorul mod : „Cea mai importantă cale romană pe teritorul Daciei e aceea care începe dela puntea de pétră a lui *Traianu* la *Gura Alutei* lângă *Gielî*. Ea pórtă încă d'atuncea esclusivû numele de „calea lui *Traianu*“ numită încă și astăzi astfel de cătră Români, și străbate Valachia pe malul dreptu alu râului mergendû în susu spre Transilvania; atinge mai ântëiû *Antina*, lasă *Bramovanulû* în drépta, lângă *Oltû*, taie în dóue șanțul mare numitû și acesta alu *Romanilorû*, se trage prin pasul turnului roșu și atinge *Transilvania* ântëiașdată la *Sibiiû*. Că căile romane n'aũ fostû dâlme séu șosele, ci zidirî bine lucrate, a cărorû cuburî de pétră cioplită erau binecimentate prin unû cementu preparatû dintr'o pétră de tufû, care în curendû petrifică — acésta ne este binecunoscutû. Abia lângă mănăstirea *Cozia*, unde *Traianu* cercase a străbate munți petroși, vedëndû însă imposibilitatea reușirei, s'a lăsatû de acéstă întreprindere și s'a apucatû de a face unû vadû peste *Oltû*. Abia acolo se mai vedû remășițe de unû pavagiû cu pétră cubică, carî însă acuma sîntû acoperite cu prafû și cu pământû, în câtû numai din susû de *Rîmnicû* aparû între munți, unde pavagiulû deja posede mai multă pétră decâtû pământû, precând dela vale de acestû locû arû trebui săpată și curățită mai ântëiû, spre a'lû putea cerceta“.

În fine mai avemû de însemna aici și calea, care plécă dela podulû de peste Dunăre lângă *Severinû* spre nordu prin pasulû *Vulcanû*. Acésta cale e cea mai puținû conservată și nu e sigurû, decă ea se împreună cu calea cea mare a lui *Traianu* lângă *Sibiiû*, séu cu calea de susû de lângă *Sarmisegethusa*.

„*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ reproduce această rețeuă numai în fragmente dubioase; dânsul indică s. e. numai începerea rețelei la *T. Severin*, trăgându-o o cale în sus spre nord și urmându-o acolo fără nici o observare; începe apoi totu la *Giel* și la gura Oltului dela Dunăre cu două fracțiuni, cari le împreună mai în sus la *Antina*, punându *Amutrium* în paranthese, d'aci o conduce spre nord pe malul drept al *Oltului* până aproape de pôlele munților, unde o curmă scriind d'asupra între paranthese (*Pons Alutae*); în fine mai indică două fragmente de căi la pôlele munților, plecându amândoué dela pasul *Vulcan* și despărțindu-se spre *sud-vest* până la unu riu fără nume, ear cealaltă cale spre *sud-est*, trecându *Oltul* și apoi mergându earăși spre *nord* până la unu orașu séu ce va fi fostu, cu numele „*Kinen*“. Altmintrelea castrele și stațiunile, cari se află indicate în *tabula* lui *Castor* pe această rețeuă, se află în parte situate de alungul *Oltului*, încâtu curge acesta pe teritorul *Transilvaniei*, parte lipsescă cu totul.

Goosz începe și dânsul rețeaua la *T. Severin*, o duce pe valea *Motrul*, o trece peste acestu riu, apoi la gura *Motrul* și peste *Jiul*, pe care îl numesce *Aragon*; aicea se împarte drumul, mergându o rețeuă spre *nord* la *Sarmisegethusa*, ear cealaltă spre *sud* totu d'alungul *Jiul* până cătră *Craiova*, de unde apoi părăsesce *Jiul* și se apropie mergându totu spre *apus* cătră *Olt*, sfârșindu-se în fine la *Cele*; d'aicea apucă altă cale spre *nord*, se împreună din sus de *Resca*, cu drumul, care vine dela gura *Oltului*, și care dela *Resca* continuă totu spre *nord* pe malul drept al *Oltului*, trece la *Călimănesc* pe malul stâng până dincolo de *Kinen*, unde earăși apucă pe malul drept și apoi trecându peste riul *Cibin* și alte riulețe sosesc în fine la *Apula*.

Spruner urmăze cam ca și *Goosz* dela *T. Severin* până la *Cele*; d'aici însă trece îndată pe malul stâng al *Oltului* și apoi o ia drept în sus aproape până la mijlocul

Oltului, trece acolo pe malul drept al acestui riu, și 'și continuă calea totu după *Goosz* până la *Apula*.

Froehner apucă calea dela *T. Severinū* până către gura *Motrului*, d'acolo apoi o ia dreptu în susu prin pasul *Vulcanū* până la *Sarmisegethusa*; altă rețeuă o duce cam totu ca *Spruner* dela *Celei* odată în drépta apoi în stânga, și apoi éráși în drépta *Oltului*, până la *Apula*.

Droysen urmăză întru tóte lui *Goosz*, cu acea deosebire însă, că mai esmite încă o rețeuă dela *Pons vetus* d'alungul Oltului pe teritorul Transilvaniei spre resăritu până cam dincolo de Făgărașu, trece apoi pe valea Târnavei și o întórce în direcțiunea vestică până la *Apula*.

Tocilescu đice, că tab. peut. este confusă, materialul epigrafic fôrte restrinsu și inscripțiunile aflate nu conțin mai nimic siguru pentru fixarea vre-unei stațiuni, de aceea nu încape mirarea, decă scriitorii moderni se depărtéză multu unii de alții în identificarea acestei linii etc. apoi citéză pe diferiți scriitori, observându din partea sa o rezervă strictă în ce privesce părerea sa propriă.

Xenopolu pune *Drubetis* lângă Dunăre la *T. Severinū*, apoi trece *Motrulū*, *Jiulū* și trage rețeuă în zic-zacuri spre ostu până ce ajunge Oltulū, de unde apoi o lungesce pe malul drept al acestui riu spre nordu până acolo, unde Oltulū 'și ia o direcțiune ostatică, și aci părăsindū acestu fluviu, o trage mai departe spre nordu până la *Apula*.

Trecëndū acuma la staverirea stațiunilorū, începemū cu *Drubetis*, prima stațiune romană pe teritorul Daciei; la *Ortelius* lipsesce acéstă stațiune, aflămū însă acolo pe malul dreptu lângă fluviulū *Rhabon*, care se varsă în *Tissa*, o stațiune cu numele *Druphegis*; *Reichardus* pune *Drubetis* ceva mai îndepărtatū de Dunăre la isvorul unu riu, conflentū alū *Motrului*; *H. Francke* nu o amintesce. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune în apropierea *Craiovei* lângă *Jiulū*; *Goosz*, o staveresce după o pétră cu inscripțiune aflată la *T. Severinū* care amintesce *res publica mu-*

nicipii Flavii Hadriani Drobeta la anul 145, la *T. Severinü*, va să ȕică lângă podul de p tr  al  divului Traian . *Spruner* se ȕine de *Reichardus*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* urm z  cam tot  după *Reichardus*, *Tocilescu* la *T. Severinü*, *Xenopol* tot  acolo.

Amutria: se află la *Ortelius*  ntre riurile *Aluta*  i *Tiarantus*; la *Reichardus* acolo, unde se varsă *Motrul *  n *ȕiul *, *H. Franke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ dela vale de *Brancovent*; *Goosz* la gura *Motrului*, *Spruner* tot  acolo; *Froehner* tot  acolo; *Droysen* tot  acolo; *Tocilescu* lângă riul  *Motru*, *Xenopol* tot  lângă riul  *Motru*.

Felendova: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune lângă *Olt *, dincolo de *Castra Nova*, la *H. Francke* lipsesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce, lipsesce însă pe charta acestui op ; *Goosz* o pune la *Craiova*, *Spruner* aprópe de malul st ng  al  *ȕiului*  n sudul *Amutriei*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* tot  cam pe acolo însă mai aprópe de *ȕiul *; *Tocilescu* mai probabil  la *Br desc *, dec t  la *Craiova* s u *P rle t*; *Xenopol* din sus  de gura *Motrului* pe malul st ng  al  *ȕiului*.

Castris novis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune lângă *ȕiul *  ntre *Amutria*  i *Pelendova*, *H. Francke* nu o amintesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce, dar n’o staveresce pe charta acludată; *Goosz* o pune aprópe de *C c lec *, *Spruner* la sudul de *Pelendova* aprópe de *Olt *, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen*  nc  lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* la *C c lec *, *Xenopol* dela *Pelendova* spre res rit .

Romula: lipsesce la *Ortelius*, la *Reichardus* se află pe malul st ng  al  *Dunării*, aprópe de gura riului *Novas*, unui confluent  de pe malul drept  al  *Dunării*; la *Francke* lipsesce. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce fără de a staveri locul  pe charta sa; *Goosz* o pune la satul *Recica*, *Spruner*  n triunghiul  între *Olt *  i *Dun re*,

la *Froehner* lipsește; *Droysen* lângă *Jiulă*, dela vale de *Pelendova*, *Tocilescu* la *Recica*, *Xenopol* dela *Castra nova* spre nord-est.

Acidava: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o pune spre nord-vest de *Romula* (vezi această stațiune), *H. Francke* nu o amintește; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintește fără a o stăveri pe charta acludată; *Goosz* o pune vis-avis de *Slatina*, la *Spruner* lipsește; la *Froehner* încă lipsește, *Droysen* o situează pe malul stâng al *Oltului* spre nord de *Romula*, *Tocilescu* după *Goosz* în fața *Slatinei*, *Xenopol* în sud de *Romula*.

Rusidava: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o stăveresc la *Ruși-de-vede*, *H. Francke* nu o amintește; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintește, însă fără a o stăveri pe charta acludată; *Goosz* o pune mai în sus de *Slatina* la gura riului *Luncavița*, *Spruner* cam pela *Slatina*, la *Froehner* lipsește, *Droysen* pela *Slatina*, *Tocilescu* după *Goosz* la vărsarea *Luncavețului* în *Olt* mai jos de satul *Slăvitesci*, *Xenopol* continuându ziczacurile lui o pune spre nord de *Acidava*.

Ponte Aluti: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Slatina*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o indică numai pe charta acludată, însă fără de a se exprima decisiv, la *H. Francke* lipsește. *Goosz* o pune la *Rîmnicu*, *Spruner* din sus de *Slatina*, la *Froehner* lipsește, la *Droysen* așșderea lipsește, *Tocilescu* lângă *Rîmnicul Vălcii*, *Xenopol* din sus de *Slatina*.

Buridava: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o pune din sus de *Slatina* dincolo de *Drăgășani* pe malul stâng al *Oltului*, la *Francke* nu se află amintită. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune la confina despre amedăși a *Transilvaniei* la așa numita „*Porta Romanilor*“, unde încă și astăzi s'arū vedea urmele unor ziduri și valuri. *Goosz* e de părere, că s'arū afla pe malul stâng al *Oltului* dincolo de *Călimănesci*, *Spruner* pe malul drept al *Oltului*

la confinea Transilvaniei, la *Froehner* lipsește; totu cam pe acolo o pune și *Droysen*, *Tocilescu* în fața *Calinescilor*, *Kiepert* la *Rîmnicu*, *Xenopol* între *Slatina* și marginea Munteniei.

Castra tragana: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o pune pe malul stîng al *Oltului* pe la gura rîului *Topologu*, la *H. Francke* lipsește, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ crede că ar fi între *Ghirisleu* și *Săcădate* în Transilvania, *Goosz* o situează nu departe de *Sălătrucu*, unde dice că încă pe timpul resbóloru cu turcii ar fi statu o fortăreță pentru apărarea pasului *Perisianu*; *Spruner* pe malul drept al *Oltului* la *Turnulu roșu*, cam totu acolo și *Froehner*, *Droysen* la gura rîului *Lotru*, *Tocilescu* după *Goosz* nu departe de *Sălătrucu*, *Xenopol* pe malul drept al *Oltului* pela gura rîului *Topologu*.

Arutela: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Rîmnicu*, pe malul stîng al *Oltului*, la *Francke* lipsește, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ între *Glimboca* și *Colun*, *Goosz* între *Pitesti* și *Bratovesi*; *Spruner* la gura *Sibiului*, la *Froehner* lipsește, *Droysen* la *Turnulu-roșu*, *Tocilescu* la *Reșinaru*, care până tîrziu în evul mediu și-a păstrat vechiul nume de *Ructeli*, *Xenopol* la gura rîului *Lotru*.

Fretorio: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune pe malul stîng al *Oltului* pe la gura riulețului *Lotru*, la *Francke* lipsește; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședă aprópe de *Făgărașu*, *Goosz* la *Pórta Romaniloru*, *Spruner* cam pe la *Sibiu*, la *Froehner* lipsește, *Droysen* o numește *Pretorio augusta* și o situează pe malul drept al *Térnavet* la *Sighișóra*, *Tocilescu* după *Goosz* la *Pórta Romaniloru*, *Tomaschek* la *Cornet*, *Xenopol* la *Turnulu roșu*.

Ponte vetere: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* (*Pons Vetus*) o pune pe malul drept al *Oltului* pe la *Cuneni*, *H. Francke* nu o amintesece, „*Archiv für siebenbürgische*

Landeskunde“ o pune între Ugra și *Hevisz* dicându că acolo s'arū afla ruinele unui podū de pētră, *Goosz* dincolo de gura rīului *Lotriorū*; *Spruner* la *Sēliște*, *Froehner* la gura rīului *Sibiū* (Cibinū), *Droysen* totū acolo; *Tocilescu* după *Goosz* lângă vărsarea *Lotriorului* în *Oltū*, *Xenopol* la gura *Sibiului*, *Tomaschek* la *Cănen*.

Stenarum: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o situéză la gura *Sibiului*, *H. Francke* nu o amintese, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ crede, că arū fi din josū de *Elisabetopole*; *Goosz* o pune la *Ocna Sibiului* lângă *Riu albū*, la *Spruner* lipsește, la *Froehner* și la *Droysen* încă lipsește, *Tocilescu* o pune la *Ocna*, *Xenopol* la *Sibiū*.

Cedonis: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Sibiū*, la *H. Francke* lipsește, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședă lângă *Mediașū*, *Goosz* lângă *Mercurea*, *Spruner* la *Mercurea*, la *Froehner* lipsește, *Droysen* la *Sibiū*, *Tocilescu* la *Mercurea*, *Xenopol* la *Sēliște*.

Acidava: la *Ortelius* se află *Argidava* la pólele munților între *Tiarantus* și *Aluta*, *Reichardus* o pune la *Mercurea*, *H. Francke* nu o amintese, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Mănăradū*, *Goosz* la gura rīului *Secașulū micū*, *Spruner* la *Sebeșulū săsescū*, cam totū acolo și *Froehner*, la *Droysen* lipsește, *Tocilescu* după *Goosz* la împreunarea micului *Secașū* cu amēndouē *Ternave*, *Xenopol* la *Sebeșulū săsescū*.

Apula: la *Ortelius* se află situată cam în centrulū *Daciei* lângă rīulū *Rhabon* séū *Marisius* (*Mureșulū*), la *Reichardus* totū acolo, *H. Francke* o aședă la *Alba-Iulia*, apōi totū acolo și după „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“, *Goosz* și ceialaltī scriitori și cartografi, convenindū toți pentru pozițiunea acestui municipiū la *Alba-Iulia*, o putem admite și noi.

(Va urma).

P. Broștēnū.

UNŢ MONUMENTŢ ISTORICŢ NEPREŢUITŢ.

Să nu credeŢi, lectori stimaŢi, că vė punŢ înainte vre-o raritate, de pe care aŢi putea descifra ceva referitorŢ la popórele primitive: nici ale Indiei, nici ale raiului pămėntescŢ, nici ale Nilului, nici ale Americėi sudice, nici ale Heladei gigantice, nici ale Romei falnice....; acestŢ meritŢ să-lŢ secere arheologii de profesiune. EŢ credŢ că noi nici n'avemŢ trebuinŢă să alergămŢ prin lumea largă după cestiuni arheologice, până când la noi acasă nu facemŢ nici unŢ paşŢ, fără să avemŢ sub picioarele nóstre neperitorŢ tesaurŢ arheologice.

VeniŢi dar cu mine să călėtorimŢ în aceste Ţile încântătoare ale primăverei în susŢ pe valea cea romantică a Mu-reşului, căci pre lângă frumseŢele ce ni-le oferesce natura cea prădătoare, veŢi avea ocasiune să vedeŢi unŢ productŢ, carele prin vocea sa răguşită va fi în stare de sigurŢ să bată cu succesŢ la urechia celui ce va avea darulŢ să-lŢ înŢelėgă!

Colo susŢ în distanŢă de vre-o 30 kilometri dela comercialulŢ şi industrialulŢ oraşŢ ReghinulŢ săsescŢ, unde Mu-reşulŢ ėsă dintre regiunile cele selbaticŢ-romantice ale CarpaŢilorŢ nord-ostice, pre Ţermurele dreptŢ alŢ acestui rŢu classicŢ, se află unŢ satŢ neînsemnatŢ, locuitŢ aprópe numai de români agricultori şi comercialŢ, şi se numesce *Deda*. Dēcă nu alŢii dar celŢ puŢinŢ unŢ dintre căletorii, cari 'şi caută de de-ale sănėtăŢii pre la scaldele cele unice în felulŢ sėu ale Borsecului, potŢ face o pauşă în acėstă comună şi vredniculŢ parochŢ localŢ LeonŢ Popescu le va sta la dispoziŢie, şi cu plăcere le va arăta monumentulŢ, despre care voescŢ să vė amintescŢ.

În-turnulŢ modestei biserici române ortodoxe orientale se află trei clopote. CelŢ mai micŢ nu are mai multŢ decătŢ 20 Chilogrami. CăutaŢi bine la dėnsulŢ şi fără de armătură la ochi puteŢi descifra bine anulŢ 1151, apoi litera *A*. şi o cruce plecată de forma unui *X*. Mie mi-a trasŢ aten-

țiunea asupra acestui obiectu neprețuibilū fericitulū și de pie memorie *Ioanū Popescu*, repausatulū parochū alū comunei cu veteranulū și binemeritatulū învățătorū pensionatū de acolo *Constantinū Morărianū*. N'amū voitū să credū, cu tóte că nici când nu trăsese-mū la îndoială onorabilitatea acestorū doi bărbați venerabili; m'am suitū în turnū și amū văđutū că este așa. Depărtându-me din comună, 'mī făceamū împuțări, că óre bine amū văđutū, orī nu; și la 1889 în Augustū, ducēndu-me să daū onórea cea din urmă gârbovitei mele mame, care trecuse la cele eterne, fără să-i potū mulțumi cu graiū viū pentru câte a suferitū întru creșterea mea, atunci spre a'mī linisci consciința, me mai sui odată în turnū și cu ochiū pătrundētorū cetii pre amintitulū clopoțelū crepatū deja: „1151..... A..... X“.

În fața unui omū nepricepētorū atari lucruri sūntū indiferente; dar cine cunósce însemnătatea anticitățiilorū, acela nu póte rămānea tăcēndū, ba! e datorū să alarmeze lumea cea înțelegētoare, ca astfelū fenicele celū mortū să se creeze din propria sa cenușă. Amū cercatū pre la bētrāniū din comună, și totū ce amū aflatū pozitivū referitorū la originea acelui monumentū este, că acelū clopotū s'a adusū la biserica cea vechiă (ce esista înainte de anulū 1842 la póla cimitierului) *dela mănăstire*. Despre mănăstirea Dejii a raportatū fericitulū metropolitū Br. de Șaguna în istoria bisericescă, după cum l'a informatū fie iertatulū parochū Ioanū Popescu. Mănăstirea s'a aflatū pe valea cea romantică a rīulețului Bistra și s'a dărīmatū sigurū pe timpulū prigonirilorū religionarie pornite asupra bisericei romāne din partea catolicismului apusēnū și din partea calvinismului, căci sciutū este, că principii Transilvaniei aparțineau la religiunea calvină. Nici în istoria bisericescă mai susū pomenitā, nici în alte locuri competente n'amū aflatū nimicū referitorū la originea mănăstirei. M'amū întorsū darā la tradițiune și amū ascultatū poporulū de prin prejurū, decā nu mă potū înțelege cu stāncile cele mute, cari stau și acum în preajma mănăstirei, ca

și cum nu mâna cea necalulătoare a naturii, ci spiritul cel mesteșugitor al omului le-ar fi așezat acolo, bună oră ca și Egiptenii obeliscii și piramidele lor. Dela popor înșă amă auditu puțin, nisce tradițiunii obscure și aprópe neînțelese despre un *Troianu* (de sigur că va fi numele lui Traianu împăratul) și despre *Stefanu Vodă*. Istoricul nostru Laurianu în opul său „Istoria Românilor“ amintese despre drumurile de țară ale Daciei, și între acele unul este, carele împreună Ardealul cu Moldova pre valea cea încântătoare a Murșului. Când s'au măsurat antea oră oștirile romane cu ale Dacilor la Cristurul de câmpie, cu bună semă voru fi observat învingătorii, că regiunea nord-ostică a Ardélului merită să fiă considerată din punctu de vedere strategică *per eminentiam*, și de aceea încă de pe atunci se voru fi îngrijit, ca să pótă comunica între sine câtu mai ușor ținuturile interne cu părțile păduroase, așa dară voru fi așternut calea, despre care face poporul pomenire până ađi. Și când considerăm abundența pietrilor de prin acele regiuni, putem afirma fără de scrupuli, că Romanii cei atât de iscușiți întru organizare, voru fi clădit în faptă drumu, carele este destoinic să înfrunte chiar și cerbia vécurilor. Între împregiurări normale, comunicațiunea se conservă chiar prin îngrijirea poporului; dar când se ivesc timpuri vitrege atunci cu dinte timpul consumă chiar și omul din prestațiunile antecesorilor. Aă nu ne spune cronicarul, cum de altmintea vestitul împăratu Adrianu... din jalușă cătră gloria lui Traianu, a nimicitu podul de preste Dunăre?... După strămutarea legiunilor romane atare colonie de sigur se va fi simțit bine prin acele ținuturi încântătoare și destul de scutită de asupritorii nenumerați, căci la vestu, nordu și ostu era bine fortificată de însăși puternica natură, ear la sudu s'a scutit pre sine parte prin neglijarea călei lui Traianu, parte prin părăsirea multor ținuturi.

Înfătoșându-ne lucrul astfel, ne putem explica originea clopotului din cestiune ca și o reliquie de vre-o 800 de ani

aşa, că în regiunile acele a trăit o colonie română, care descindea dela adevăratele colonii romane. Şi fiind-că istoria bisericească ne învătă că Românii au trecut în Dacia ca creştini, nu e greu a înţelege că aceşti români creştini şi-au păstrat, pre lângă limbă şi datini, chiar şi religiunea strămoşască, şi de aici apoi ar fi posibilu să esplicăm că clopotul din cestiune a fostu vărsat în anul sus amintit. Istoria profană ne arată că pre timpurile acele trecură prin țara noastră Germanii şi Francesii ca expedițiune cruciată contra Turcilor, şi că totu pe atunci se amestecară mai întâi Bisantinii în afaceri interne de ale țerilor noastre. De cumva n'ar fi esistat popore creştine de ritul orientală, cu anevoie am fi în stare să aflăm cauza suficientă, pentru care să se fi simțit îndemnați Bisantinii a se amesteca în afaceri de ale țerei noastre. Verosimil dară că poporele de prin Ardél, mai ales din părțile nordostice, au fostu români de religiunea ortodoxă orietală şi ca atari voru fi avut templele lor, așa dară şi clopotele lor. Întru această credință ne întăresce şi următorul cântec poporal, pre care l'am auditu întâia oară dela fratele seu Văsilica, ce era să se facă teolog, de nu devenia pradă unui morb neasceptat. Éta cântecul!

Prin poiana înverdită
 Şi cu florî împodobită,
 Cine Dómne o să fie
 Cu așa mândră solie?
 Este Domnul Stefanu Voda
 Ce vine dela Moldova!
 Ține-lu Dómne multu şi bine
 Cu toți cei de p'angă sine,
 Că de când vine la noi
 N'avemă atâte nevoi!

Originea acestui cântec poporal o aflăm în relațiunile ce sustau pre timpurile seculului XIII, XIV şi XV între Ungaria şi Moldova. Persecuțiunile catholicilor apusenii contra orientalilor datéză încă de pre atunci. Radul Negru nu a

părăsită țara Făgărașului din alte motive, fără numai din cauze de proselitism. Când Ludovică, falnicul nostru rege, s'a reîntorsă dela Aversa, unde se dusese ca să resbune mórtea fratelui său Andreiă, nu mai aflase în frumoșa Marmăție pre șoimaniă seă, cari cu Dragoșă în frunte sciaă înfrâna pe Leahulă celă cutezătoră. Și óre nu proselitismulă apusénă a forțatū pre o parte din Româniă Marmaroșeniă să-și caute patriă nouă?! Da! Românulă 'și iubescă cu ardóre atâtū legea, câtū și limba sa; și când e vorba să se atingă dușmanulă celă îndrăsnețū de una seū de alta, atunci nu se mire, decă înainte de a-și ajunge scopulă va trebui să trecă preste multe miă de cadavre de viteji!

Multe vorū fi avutū să îndure protostrăbuniă nostri, pentru ca să-și apere credința loră strămoșescă, dóră mai multe și mai grele asupra, decătū cele de pre timpulă năvăliriloră barbare! Dar Dumneșeulă celă viū ală nostru l'a mântuită pre Română din tóte ispitirile vicelanului, și în butulă toturoră uneltiriloră meștesugite ale reū voitoriloră, l'a conservatū ca să fiă propagătorulă ideiloră mărețe din némă în némă.

Nu ținū să fiă dreptū-aceea vre-o judecată forțată, că Stefanū Voda „principele regiloră“ după cum 'lă numescă papa Romei Sixtă IV, împăcându-se cu Mateiă Corvinulă și primindū dela acesta dreptū semnū de împăciuire castelele din Ardélă „*Ciceū și Cetate de baltă*“ mai de multe oră va fi întreprinsū din Suceava escursiuni — bună óră de vênatū — până la unulă seū celalaltū dintre posesiunile sale! La Bălcescu aflămă, că Stefanū Voda avea datina cea nobilă, că de câte oră finia victoriosă câte unū resboiă, da laudă lui Dumneșeū prin aceea, că zidia câte o mânăstire. Și de nu mă înșelă, elă a domnită 47 ani și a întemeiată 42 de mânăstiri. Acum decă despre întemeierea mânăstirei dela Deda n'avemă nici o urmă pozitivă, óre este forțatū lucru a admite că acestă principe nobilă o a înfințatū, după ce calea cea mai óblă și mai comódă între Suceava și Ciceū trebuia să conducă nesmintitū

pre la gura Murășului, adică prin locul unde se vedu și astăzi ruinele mănăstirei? Da! Eă țină, că pe locul unde se află acele ruine, a fostă mănăstire și împrejură ună sată frumosă numită *Bistra ori Bistrițiora*, ce data încă din timpurile descălecărei coloniilor romane în Dacia. În satulă acela a fostă biserică română, care în decursul vécuriloră se va fi ruinat; și pe când trecu Stefană Vodă la Ciceu, i-se va fi făcută milă de poporă și va fi lăsată să se clădescă biserică nouă, mănăstire, după cum avea densusulă datină. Clopotulă dela biserică Bistreniloră 'lă-va fi pusă în turnulă mănăstirei, ear apoi după dărimărea mănăstirei pe la finea seclului XVIII clopotulă va fi ajunsă în posesiunea noă înființatei comune Deda, ce se află cam 10 chm. departe de ruinele mănăstirei.

Nu voiescă să obtrudă nimenui acéstă părere a mea individuală față de originea acelu clopot; voescă prin acéstă numai să prepară ună felă de modă de gândire asupra aceste relicui ca cineva mai competentă de câtă mine să-și facă óreși cum obiectă de predilecțiune din acestă tesaură întru adevără neprețuibilă, carele, opineză eă, că va să verse multă lumină asupra multă combătutei nóstre existențe continue în țerile, ce odinióră aă formată Dacia lui Traiană!

Atragă deci prin acéstă atențiunea competențiloră nostri archeologi asupra acelu clopotă, după care vénéză acum de ună șiră lungă de ani familia bar. K....., ca nu cumva să se dică óre-când, că eă ca și fiă ală acelei comune, n'amă sciută apreția ună clenodiă atâtă de valorosă!

Teodoră Ceonțea.

STUDIU FILOLOGICŪ.

Cuvinte comune, purcese din rădăcina cac.

În lucrarea despre Caucaandă amă arătată că o rădăcină trebuie scrutată sematologică, adică: după înțelesură și că aceste trebuiesc clasificate etc. În clasa primă amă pusă *cac* cu înțelesulă de *munte*, și de conceptulă acesta se țină cele înșirate sub a) sino-

nimele: stâncă, pétră, délű, colnicű, movilă, dălmă, dâmpű, pentrucă aceste tóte staű mai înalte désupra feței pămêntului. În numirile geografice ce le-amű înșiratu în numerű destulű de mare, sperű că se va primi de doveditű aceea, ce amű vrutű să arătű.

Aci amű să continuezű cuvintele comune, purcese din rădăcina *cac*.

A) *Cac* însémnă totű ce e mai désupra unű objectű, și totű objectulű ce e rădicatű désupra feței pămêntuluiű.

Kakud, în sanscrita, vêrfű, creștetű, kakudmant, scrt. vêrfű de munte, creștă de munte. Cacumen, în latina, vêrfű de munte, de arbore, de casă etc. cacume în italiana. Cacumen purcede din rădăcina *cac* și sufixulű *men*, decű *cacmen*, însă pentru eufoniă a intratű *u* între rădăcină și sufixű. În italiana a căđutű *n* ca și la noi din lumen, culmen, lume culme. Cocuzzo și Cucuzzo it. Coqote sp. *Cócăřă* rom. atăta câtű cacumen. În sanscrita vêđurămű *kak* — *ud*, (*ad* = *da*, *fa*, *sa*, *za*) în locű de *Kakda*, dar eară pentru eufoniă *da* s'a schimbatű în *ad* = *ud* și acésta e cauza și în formele romanice citate. ¹⁾

Cocagnia și Cuccagnia it. Cocagne fr. Cucana span. dar de origine italiană. În Neapole s'a rădicatű unű felű de piramidă făcută cu stelagiurű și în aceste se băgaű plăcinte, fripturű și beuturű, apoi se învita poporulű, ca să se ospeteze. Acésta festivitate a Neapolitanilorű se ținea la capêtulű carnavalului și pe spesele regelui. De aci s'a formatű la francezű *pays de Cocagne*, pămêntulű seű țara Cocania, o țară ideală, unű eldorado, în care ómenii trăiescű bine, unde staű mâncărilor gata. Și la noi se aude de o țară „unde staű plăcintele și puű friptű pe gardurű“, unde ómenii trăiescű lumea albă.

Cocaiă la români, anume în Lipova până nu era punte peste Murêșű și trecêu cu brodulű (unű felű de luntre lată și pătrată), în mijloculű Murêșului s'a bătutű unű stêlpű mare, de acesta, anume de unű grumazű alű stêlpului s'a legatű pălămariulű (funea grósă), de care se acăța luntrea. Acestű stêlpű naltű din Mureșű se numia Cocaia. Cocaia vine din o formă orű Cocalia orű Cocania, pentrucă în limba nóstră *l* și *n* dintre vocale adeseorű se înmóia în *z*. Cocagnia din Italia cu Cocaia din Lipova sűntű de unű conceptű.

¹⁾ Ámblândű în cause urbariale prin pădurű și délurű, mai multe locurű se numiaű „la cócă“ și mi s'a spusű, că cóca e colo susű în délű; așa dară la vêrfű, la creștetű, la spate de délű. Între localitățile din România se află trei: Coca, cocui, munte.

Kaukalion gr. unŭ idolŭ, o statuă de mărimea unui omŭ, seŭ și mai mare. Kakala gr. la Hessechiu, însemnă zidŭ, ce asemenea are conceptulŭ de înaltŭ; dar *al* în aceste cuvinte însemnă: înaltŭ.

Cucumella, la Etruscŭi în Italia, a însemnatŭ, dâmpulŭ de mormântŭ. Ciocla rom. unŭ brațŭ, o grămadă de fânŭ, de lemne etc.

Din *Cac* = înaltŭ, rădicatŭ s'a formatŭ: *Κοχέϊω* gr. (Coheïo) eŭ rădicŭ, eŭ înaltŭ; seŭ mă rădicŭ, mă înaltŭ. Asemene din *Cac* la noi: eŭ *cucuiŭ* pe cineva, seŭ mă *cucuiŭ*, adecă: me suiŭ, mă rădicŭ. Copilulŭ s'a cucuitŭ în vârfulŭ nuculuiŭ; mama a cucuitŭ copilulŭ pe scară etc. Din *rad*, ce însemnă: munte, înaltŭ etc. e la noi: *răd-icŭ* (*ic* = *ig* e latinulŭ *ago*, facŭ; hornulŭ fumegă = face fumŭ). A *cucui* în altŭ înțelesŭ însemnă: a adormi, a fi somnorosŭ; aci e înțelesŭ contrariulŭ de conceptulŭ: *naltŭ*, pentrucă a adormi are conceptulŭ de a apleca capulŭ în josŭ. *Cucuișŭ* rom. locŭ înaltŭ pe delŭ, în arbore etc. Nu te poți sui pe delŭ de atâta *cucuișŭ*.

B) *Cac- însemnă urieșŭ etc.*

Ce în natură e mai înaltŭ, adecă munte, delŭ, se personifică de omŭ urieșŭ, adecă omulŭ, carele *după trupŭ* e mai mare, mai înaltŭ.

Urieșii, cari se amintescŭ în povești și în mitologiŭ, nu au esistatŭ, ei sântŭ numai nesce personificațiunii mitice, sântŭ din începutulŭ unui cultŭ divinŭ a stării primitive a genulŭ omenescŭ.

a) *omulŭ, carele după trupŭ e mai mare.* Muntele *Caucasus* s'a personificatŭ de urieșŭ. La Cedrenŭ muntele Caucasŭ e închipuitŭ mitologicce ca unŭ urieșŭ și ȳice: „Acela (Thurus) pe Caucasŭ, omŭ puternicŭ și de viță de urieșŭ, atăcându-lŭ cu resboiŭ, l'a învinsŭ și ucisŭ”.³⁾ Dar cine-ŭ Thurus? Acesta e altŭ munte în Asia mică, e Thaurus (și Antithaurus). Numele Caucasus stă din *Cauca*, munte și din *as* (= *az*), ce purcede din celticulŭ *as* = *ais* (în altă formă *aith* = *at*) și însemnă terenŭ; *os* gr. *us* latinŭ din numele Caucas-*us* e de prisosință pentru de a însemna munte seŭ terenŭ de munte; dar atunci când Caucasus e personificațiune, *os* ori *us* e de lipsă, pentrucă însemnă: omŭ, ființă, locuitorŭ; decŭ Caucasus ca urieșŭ însemnă: omŭ din terenŭ de munte. Thurus eară e urieșŭ, eară e personificațiune mitologică, carele a învinsŭ pe urieșulŭ Caucasŭ. Thur purcede din *dar* (*tur*) munte și *us*, omŭ. Firesce, că urieșii Caucasus și Thurus nu au esistatŭ, decâtŭ în

³⁾ Cedrenus I. 30 Is (Thurus) Caucasum potentem hominem, gigantigenam aggressum bello vicit et occidit.

închipuirile popórelorú, dar acésta închipuire adeseorí 'și are basa sa în istoria antică a popórelorú, când unú poporú (p. e. din Thaurus) a învinsú altú poporú (p. e. din Caucasus); séú s'a învinsú prin cultulú divinú, și astfelú urieșii sîntú și personificațiunii de popóre.

Cacus urieșú în Roma. La picióarele muntelú Aventinú în Roma a fostú o peșteră unde a trăitú Cacus și sora sa *Caca*. Cacus a furatú vitele lui Hercules, dar sora s'a l'a trădatú și Hercules cu busduganulú a ucisú pe Cacus.³⁾ Aci asemenea cultulú grecú a învinsú pe celú romanú vechiú.

Caco, la Spaniolí, lotru iclénú; Chocho, sp. o fință fabulosă, cu carea se sparie copiii, decí eară unú urieșú.

Ciclopíi (Kyklopes) sîntú urieși, după mithologiă fiii lui Uranú și a Gaeei; după Homerú sîntú urieși cu unú ochiú în frunte și reprezentantele lorú e Polyphemos (omú cu multe glasurí) și locuiescú în Sicilia. După mithurile mai târđie sîntú calfele lui Hephestos, la Romaní Vulcanus, đeulú foculú) și lăcuiescú în mijloculú Aetnei, a muntelú vomitorú de focú. Cu unú cuvéntú Ciclopíi sîntú personificațiunile munțilorú vomitorí de focú, și fiindcă unú astfelú de munte are craterú séú gură, pe carea iese foculú, Ciclopíi s'aú închipuitú cu unú ochiú în frunte. În realitate ciclopulú e muntele și ochiulú e craterulú lui.

Numele *kyklops* de regulă s'a dedusú din greculú *kyklos*, rotundú de formă cercú, inelú, ciclu; și din *ωφ* (*ops*) ochiú, față, decí s'a esplicat de omú: cu ochiu rotundú; nicí îndoélă, că după limba grecă comună, acésta etimologie e bună, și pentru acésta ciclopulú Polyphemú se închipuesce cu unú ochiú în frunte, dar după adevérú nu e așa. *Kyk* (*cyc*) purcede din *cac*, *cauc* și însémnă munte, *lo* e = *la*, locú, séú e *al* = naltú cum amú arátatú la cuvintele *kyklas* (ciclade) insulele de stêncă; eară *ops* nu e greculú *ops* = ochiú, ci *op* e = *pa*, *va*, *fa*, *ba*, ce însémnă prejurú și e strămutatú în *op*, *s* din capetú remășiță din *os* = *as*, *is*, *es* și însémnă omú; decí *kyklops*, omú din prejurú de munte naltú, séú de locú de munte.⁴⁾

³⁾ L. Preller Röm. Myth. p. 648. vermag ich die Fabel von dem *Riesen*, der die Rinder des Hercules stiehlt, in Rom, doch nicht für so alt zu halten. Preller arată în acésta pertractare, invingerea cultulú vechiú din Roma prin Hercules, Evander, Aeneas etc.

⁴⁾ *Dryops* e unú omú din poporulú *Dryopilorú* (*Dryopes*), unú trunchiú de poporú, carele a locuitú la muntele Oeta, mai târđiú în Peloponnes (Morea din Grecia). *Dry* însémnă arbore, pădure; de aci *Dryadele*, nimfele de arborí, de pădurí; *ops* în *Dryops* e *op* = *pa* prejurú, *s* omú, și astfelú *Driops*

După forma *kyklops*, e mai de aproape numele *Ciclova* (*ov = op*), satul în Carașul lângă Oravița, și aproape în pădure și în delul cu stânci, e mănăstirea *Ciclova*. *Gigas* grec. înseamnă urieșu; *gig* precede din *cac = kyk* străformatul în *gig*, și înseamnă; a) munte, b) naltu; *as* (= *es, is, os, us, ys*) omul, deci *gigas* = omul de munte, secul omul naltu, mare.

Însuși numele *Urieșu* înseamnă asemenea orul omul de munte, orul omul mare, naltu.⁵⁾

b) *Omulu*, carele după etate e mai mare. *Kokyai* grec. moșu, strămoșu, protopărintu, deci cel mai bătrănu decâtu noi. *Chocho* (*Ciocio*) span. omul bătrănu. Românul din Banatul dăcu *Ciacia* cătră unulu, carele e mai bătrănu, fiă unchiu, fiă străinu, dar mai bătrănu.

c) *Omulu*, carele după demnitate e mai mare.

Domnul, domnitorul, căpetenia, atare dirigătorul.

Chah în Persia e regele domnitorul, domnul cel mai mare. În vechime la Persi, Avari și la alte popore, domnitorul și povățitorul de oște s'a chemat: *Kayavos* scrisu grecesce, *chaganus* scrisu latinesce, *Caganu*; *Kag, chag, cag* = *cac* = mare, naltu, și *an* = omul. *Chakan* la Turci, Tatarul principe, titlul principilor de origine turco-mongolică. *Chachan* cândva titlul rabinilor la Evreii: de aci ađi *Chachan-Bașa* căpetenia bisericească a Evreilor (*Jidoviloru*) din Turcia, și are în statul rangul ca de unu mitropolitul.

Cacique (la *Bouillet*) nume secul titlu, cu care mai multe popore din America numescu căpetenia lorul. *Caciczgo* la spaniolul demnitatea unu *cacique* în America. *Chachican* span. servitorul secul îngrijitorul cel mai mare într'o economie (bine), adecă unu spanul la unu domnul de pământul orul la statul.

nu înseamnă omul cu ochiul de lemnul, ci omul din prejurul, din locul de pădure, deci *codrianu*, *pădurianu*. Când *Helenii* au cuprinsu Grecia, aci au aflatu poporele: *Abanțu*, *Cauconu*, *Dryopu* și *Lelegu*; și *Driopii* au fostu strimtorul de *Dori*. *Dryokolaps* gr. e o pasere ciocnitore de arborul, *υδροοφ* (*hydrops*), unu morbul de apă; *Kekropia* cetatea din *Athena*, *Kekrops*, fundatorul ei, — tote aceste și altele arată că aci nu pute fi vorba de *ops*, ochiul, față.

⁵⁾ *Ar* înseamnă, munte, de aci *Aria* o țară muntosă în Asia vechia, = muntenia, țară de munte. Acestu *ar* trece în *er, ir, or, ur* cu înțelesul de munte și apoi de mare, naltu. *Oriás* la ung. urieșu la noi, din *ur*, munte, naltu, și *ias, ieș* = omul, *οροσ* grec. delul, oreios și *orenios* adj. de delul, ținătorul de delul. În altă formă: *Orion*, unde *on* e = *an* omul, deci în locul de: *as ias*. *Orion* e constelațiune pe cerul, are și numele *Orius* și se numesce urieșul cerului. *Oreades* gr. nimfele de deluril. L. *Preller* Griech. Myth. I. 350—354. *Riese* nemț. urieșu, din *rad, rat, ras*, și diftongitul; *ries*, munte, orul naltu, mare, și *e* = omul.

Cocobasilii erau nesce demnitarî regesci cari aũ statũ în fruntea ostilorũ. *) *Coco* aci apare ca adjectivũ.

Coconũ la romãni, în România e titlũ și cãtrã boierî bêtrãni și cãtrã diregãtorî mãi mari sãu mãi mici, dincõce de Carpați coconũ se dice în locũ de domnișorũ și *cocõnã* ori *coconișã*, în locũ de domnișorã. Coconũ e formã ca: Caganũ. *Ciocoiiũ* în usũ numai în România, cãtrã boierî în genere, cãtrã diregãtorî, dar s'a lãțitũ și preste alții. Ciocoiiũ, põte cã a avutũ forma: coconiu, ori cocoliu. *Cochi-vechi*, dupã documentulũ lui Hurũ e unũ titlu de diregãtorũ naltũ. Acela, carele a fostũ de trei ori alesũ de consulũ prefectũ, campodux, cãpitanũ mare sãu vornicũ, se numia Cochiu-Vechiu. În *vechiu* se pare a fi conceptulũ de: senatorũ, earã în *Cochiu* e: *cac* = mare, naltũ, lat. grandis, fr. grande.

d) *Cac însemnã a sãri, a salta*. Ciaccona la Italiani, Cachucha la Spaniolî, unũ danțũ, ce unulũ singurũ 'lũ jõcã, 'lũ sare; Chacona, la spaniolî unũ danțũ naționalũ. Danțũ (tan-țũ) din *dan*, ce asemenea însemnã între altele, munte, naltũ, *a te rãdica*; saltũ din salio sãrũ; decî acțiunea de a sãri, salta, dãnțui, în carea omulũ se rãdicã, se înnalțã.

e) *Cac însemnã micũ, puținũ etc.*

Cac are și înțelesũ contrarũ conceptelorũ de sub a) b) c).

Cacula lat. slugã, unũ servitorũ de catane. Sir e titlũ înnaltũ; dintr'o rãdãcinã e și servus; micũ e dintr'o rãdãcinã, din carea latinulũ: mag-nus (mic = mag) mare, naltũ.

Cicus lat. sfãrmiturã, bucãțicã. Cica ital. așã de puținũ, cãtũ nimica; chica span. micũ, — chico congrande, adecã: micũ cu mare. Chico span. copilũ micũ, chicote, persõnã de totũ tinerã. Cichino ital. o bucãțicã, o țirã, puținũ; cigolo și cigulo ital. micũ, puținũ; cacho span. unũ dãrãbelũ, deosebî din fructe tãiate; Cucciolo it. micũ. Aci putemũ înșira; Kicsi ung. (chici) micũ; csekély ung. (cec-el) puținũ. Cocolone ital. a se pituli, a se face micũ: a se *guguli* rom. totũ aceea; nemț. niederhocken. Totũ deodatã aci se põte înșira și greculũ; kakos (cacos) rãũ, slabũ, κακος la Ionî.

C) *Cac însemnã capũ și ce e pe capũ, și totũ ce pe trupũ e mãi rãdicatũ.*

*) Cynamus lib. IV. c. 24. Denique Toronum ac Tigranem ac Chrisaphium virum Cilicenum et quos Cocobasileos vocant, qui militaribus copiis et ipsi praeerunt. Basileos gr. însemnã rege, craiũ; *bas* = *bad, bat*; cu tõte înțelesurile înșirate aci pentru rãdãcina *cac*, — decî *bas* domnũ, *il* = mare, *eos* (ca mãi susũ *ias*) omũ; de aci la noi: Vasilie. Acãsta e rãdãcina pentru; *vas-al, bașã, pașã* etc. *b* = *f, p, v*.

a) *La omă*. Capul e ce stă mai sus la omă. Ce însemnă munte însemnă și capul, și ce însemnă capul însemnă și domnul etc. cum vedurăm mai sus. *Cac* însemnă capul, de aci *cocca* ital. creștetul; *cocote* și *cogote* span. *céfă* (*cef* = cap, din ce *a* a trecut în *e* și *p* în *f*, — *chef* fr. *Kephalos* grec. etc). *Cocuzzo* ital. și diminutivul: *cucuzzolo* ital. creștetul (din *créstă*, unde *cre* e din *car* = cap, asemenea: *creri* etc.); *cucóță* (Dicț. Ac. R.) creștetul; *cucuzza* ital. capul. Din *cac* = cap, ce trece în *cog*, ca în *cogote*, e latinul *Cog-ito*. rom. *cugetul*, ce e o acțiune a capului; din *cac* e rom. *ghicescă*, asemenea o acțiune a capului. *Cicur* lat. înțeleptul, blândul etc.

Și părul de pe cap și are numele din *cac*, capul. *Kac'a* în sanscrită, lat. *capillus* (din cuvântul cap) părul de pe cap; lat. și *crinis* (din *car* = cap); *cikura* sanscr. *kikkinos* gr. *ciccinus* lat. părul încârlogit, cârlonțu; *ciocca* ital. moț de păr pe cap; *ciocuta* ital. tufos, *chică* rom. *Cocota* și *cogotera* span. părul legat în tufă, ce cade pe *céfă*.

Kuc'a în sanscr. și *c'uc'uka*, țiftă ce e rădăcată pe trup, *kuc'a* și a suge, *cioccia* ital. *csecs* ungh. (*ceci*) asemenea țiftă. *Ciocciare* ital. a suge. *Kukci* în sanscr. *Cioch* în hibernă, *fóle*; dar și alte; imflături pe trup: *coccia* ital. imflătură mică, *ciccione* ital. imflătură de sânge; *kac'c'a* în sanscr. *sgaibă* (*scabies* lat. *cab* = cap) bubă; *Kac'c'ura* sanscr. *sgăibos*, *bubos*; *cicatrix* lat. loc, semn be bubă; *Coceyx* lat. osul dela *nódă*, pentru că e eșit din *spinare*.

Cocoră rom. imflătură, *cacho* și *gacho* span. gâbul din spate, *cocóșă* rom. imflătură din spate, om cu *cocóșă* seă *cocoșat*; *Höcker* nemț. *cocóșă* în spate. *Cucui* rom. o rădăcare, înălțare pe trupul omului, m'a lovit cu bota în cap, de mi s'a rădăcat cucui; a crescut buba, de a capetat cucui; *chichon* span. cucui în frunte, *ciccione* ital. cucui. Cucui se poate reduce la o formă: *cuculiu* ori *cucuniu*.

b) *La paser*. Paserile au moț, *créstă* pe cap. *Ciocărlia* lat. *alauda*, nemțese *Lerche*, are moț pe cap. *Coquillade* fr. *ciocărlia*, nemț. e tradusă cu *Haubenlerche* (*ciocărlia* cu *céptă*, *Haube* asemenea *purcede* din cap, *c*, în *h*, *p*, în *b*). *Ciocărlia* la spaniol: *cogujada* și *cugujada*, adică: *cocuiată*, *provedută* cu cucui. *Chauchois* fr. *Kappentaube* (*golomb* cu *căciulă*, *kap* = cap); *Chauchevis* fr. *Haubenlerche* (*ciocărlia* cu *céptă*) în *pays de Caux*, în *Francia*, unde și muierile pentru portul lor de *céptă* au asemenea nume. În *ciocăr* din *ciocărlia*, mai de aproape stă forma: *cocor*, și *lia* din *la*, diminutiv, adică: mic, sub acest concept cade cuvântul: *cocardă*.

c) *Cac* însemnă *acoperământul de cap și ce se pune pe acoperământul*.

Din *cac*, rom. căciulă, îmbrăcământu, acoperământu de capu; din forma: cacala, cacula, unde alu doilea *c* s'a inmoiatu. Cucula și cucullus lat acoperământu de capu, cuculle fr. căciulă de călătoriă; Coqueluche fr. acoperemântu, de capu pentru călugări; coqueluchon nemț. Kapuze. Cogulla span. Kapuze, cuculla și cugulla span. în genere acoperemântu de capu, căciulă. Csákó ung. caciulă pentru soldați, csuklya ung. (ciuculia) Kapuze.

Noi avemu încă și cuvintele: *Cucă*, acoperământu de capu alu fostiloru domnitoru din Moldavia și Valachia; apoi avemu: *cucimă* și *cugmă* (în Dict. Ac. Rom.) și *cucumă*, o căciulă, acoperemântu de capu.

Așadară *cac* = capu. Cumcă îmbrăcământulu de capu se numesce dela capu, se dovedesce și prin altele. Cape fr. capuce fr. capichon fr. Kapuze nemț. și Mönchskappe; Kappe și Kappchen nemț. căciuliță; cappello it. pălăriă, cappuccio ital. Kapuze, chapeau fr. pălăriă, chapeline fr. coifulu gavalerialoru vechi. *Coifă* rom. din capu, unde *a* s'a mutatū în *o* și diftongitū, *p* în *f*; *capită* și *céptă* rom. și precum amū maī arătatū Haube nemț. e: caupe. Dar să demustrămū și cu altă rădăcină. Gal în celtica însémnă capu, de aci *galea* la Latină, o căciulă pentru ostași; din acestu *gal*, (trecendū *g* în *c* e și *cal*) avemū: *glăbețu și clăvețu*, glăvățină = capățină; avemū: *clopă* palăriă, ung. kalap, *g* = *h*, *g* la slavī trece în *h*, de aci: hlava, capu; — și din gal, la noi glugă, acoperemântu de capu, etc.

Cocarde fr. cocardă, o înzestrare de pene și pantlice, ce se pune militarulu pe coifū, ce se pune și pe ceptele muieriloru etc.

Din căciulă avemū verbulu: a se *căciuli* cuiva, adecă; a'și lua căciula înainte cuiva, a se umili, a se ruga etc. Aci s'arū înșira căciuliă (p. e. de cépă) ca o căciulă mică.

(Va urma).

Dr. At. Marienescu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 87/1891.

Procesū verbalū

alū comitetulu Asociațiunū transilvane pentru literatura română și cultura poporulu românū, luatū în ședința dela 18 Martie n. 1891.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., I. Hannia, P. Cosma, I. Popescu, I. St. Șuluțu, Z. Boiu, I. G. Popu, Nicolau Toganu, bibliotecaru.

Secretaru: Dr. I. Crișianu.

Nr. 47. Voindū a satisface însărcinării ce i s'a datū prin concludulū comitetulu din ședința dela 1 Decemvrie 1890 Nr. prot.

147, biroulă Asociațiunii prezintă datele, ce și le-a câștigatŭ relativă la salarisarea profesorilorŭ dela școlile medii românești din Transilvania și propune (Ex. Nr. 21, 29, 33, și 69 ex 1891) ear comitetulă decide :

— În scopulă esecutării concludesului luatŭ în ședința dela 1 Decembrie 1890 sub Nr. prot. 147 alinea 1—3, având în vedere atâtŭ datele, din cari se vede modalitatea, după care sântŭ salarisate puterile didactice dela școlile medii românești din Transilvania, câtŭ și împregiurările locale, se decide :

Puterile didactice dela școlă civilă de fete cu internatŭ a Asociațiunii transilvane vorŭ primi cu începerea anululă școl. 1891/92 următorele emolumente :

1. *Învătătorŭ suplente:*

a) salarŭ 600 fl. b) banŭ de cuartirŭ 100 fl.

2. *Învătătorele suplente:*

a) salarŭ 300 fl. b) întréga întreținere în internatŭ.

3. *Învătătorŭ ordinarŭ provisorŭ:*

a) salarŭ 700 fl. b) banŭ de cuartirŭ 150 fl.

4. *Învătătorŭ ordinarŭ definitivŭ:*

a) salarŭ 900 fl. b) banŭ de cuartirŭ 200 fl. c) cuincuenaliŭ în numărŭ de 5 de câte 100 fl.

5. *Directorulă*, fiindŭ unul dintre învățătorŭ, primesce ca adausŭ la salarŭ 300 fl.

6. *Învătătorele ordinare provisorŭ:*

a) salarŭ 400 fl. b) întréga întreținere în internatŭ.

7. *Învătătorele ordinare definitive:*

a) salarŭ 600 fl. b) întréga întreținere în internatŭ. c) cuincuenaliŭ ca învățătorŭ.

8. *Directora internatului:*

a) salarŭ 700 fl. b) întreținerea în internatŭ c) cuincuenaliŭ ca învățătorŭ.

9. Catechetŭ celorŭ două confesiuni gr. or. și gr. cath. primescŭ o remunerațiune anuală de câte 100 fl.

10. Mediculă institutuluiă primesce o remunerațiune anuală de 100 fl.

Nr. 48. Directorulă despărțemântuluiă noŭ înființatŭ XXV (M. Ludoșŭ) alŭ Asociațiunii transilvane, domnulă Nicolăŭ Solomonŭ, prin hârtia dto 24 Februarie a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulă adunării generale constituante, ținută în M. Ludoșŭ la 24 Faurŭ a. c., apoi protocolulă de același datŭ alŭ subcomitetuluiă, precum și suma de 63 fl. v. a. taxe întrate dela membrii.

Din protocolul adunării se vede:

a) că adunarea constituantă a fost convocată, la însărcinarea primită din partea acestui comitet, de dl Nicolaș Solomon, care a dus și presiulul;

b) că, după-ce s'a constatat prezența membrilor Asociațiunii investiți cu dreptul de a vota, s'a procedat la constituirea subcomitetului, aleși fiind:

1. director: dl Nicolaș Solomon; 2. membri în subcomitet: d-nii Ioan Boieru, Vasile Moga, Romul Orbenu, Ioan Albonu, Ioan Catona și Georgiu Florianu.

c) s'a decis, ca timpul de activitate alu despărțemintului XXV (M. Ludoșu) să se compute dela datul adunării constituante, ear taxele solvite de noi membri să fiă compute pe anul curent 1891;

d) că adunarea generală proximă să se țină în M. Ludoșu, rămânendu ca subcomitetul să fixeze timpul ținerii.

Din protocolul subcomitetului se vede:

a) că constituindu-se subcomitetul s'au ales: cassar dl Ioan Boieru, controlor d-l Romul Orbenu și actuar dl Georgiu Florianu.

b) că s'au însinuat 18 membri noi declarându a solvi taxa prescristă în sensul normativului dto 31 Decembrie 1884;

c) că dela membrii ajutători a intrat suma de 9 fl., care se reține pentru trebuințele despărțemintului;

d) că cassarul a primit însărcinarea a încasa taxele restante de pela membri;

e) că s'a decis, ca acest comitet să fiă rugat a transpune direcțiunii despărțemintului lista membrilor vechi din comunele aparținătoare acestui despărțemint. (Exh. Nr. 65/1891).

— Se adeveresce primirea sumei de 63 fl., care s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă cu aceea, că membrii de nou înscriși vor primi diploma obicnuită îndată ce vor fi obținut aprobarea proximei adunări generale a Asociațiunii, căreia vor fi supuși, în conformitate cu statutele, și vor fi solvit taxele prescriste de membru și pentru diplomă.

Constituirea noului despărțemint precum și întreg cuprinsul protocolor substernute se ia cu aprobare la cunoscință, mulțumindu-se dlui Nicolaș Solomon pentru-că n'a pregetat a se pune în serviciul causei Asociațiunii și a conduce lucrările pregătitoare pentru constituire.

Cereri relativ la comunicarea consemnării membrilor vechi din comunele aparținătoare despărțemintului XXV se va satisface.

Nr. 49. Cassarul Asociațiunii raporteză, că afară de suma de 45 fl. cuprinsă la Nr. 46 alu protocolului dela 20 Fauru a. c. au mai intrat în favorul fondului „întru amintirea repositurilor”

totu în locul unei cununi pe sicriul rēposatului membru alu comitetului Elia Măcellariu:

1. dela „Muntēna“, societate de creditu și păstrare din Ofenbaia 10 fl.; 2. dlū Dr. Avramū Tincu în Orēștie 15 fl.; 3. dela „Furnica“, cassă de economii în Făgărașu, 20 fl.; 4. dela „Silvania“ institutu de creditu și economii în Șimleu 20 fl.; 5. dela funcționari institutul de creditu și economii „Albina“ în Sibiiu 15 fl. și 6. dela dlū I. Liuțu în Caransebeșu 2 fl.; suma totală 127 fl.

— Se cuitēză cu mulțumită sumele arătate, cari s'au transpusu la fondul pentru care au fostu destinate.

Nr. 50. Direcțiunea despărțēmētului I. (Brașovū) alu Asociațiunii transilvane, prin hārtia dto 15/27 Faurū a. c. Nr. 112, subșterne spre revisuire protocolul subcomitetului dto 27 Decembre 1890, raportul subcomitetului cātră adunarea generală a despărțēmētului, protocolul adunării generale din 30 Decembre 1890, ținută în Turcheșu, precum și suma de 180 fl. taxe dela membri și în fine suma de 282 fl. lei noi = 128 fl. 02 cr., testațiunea decedatului comerciantu C. I. Popazu; suma totală 308.02 fl. v. a. Din protocolul subcomitetului se vede:

a) că s'au luatū măsurile de lipsă pentru înființarea agenturilor în comunele aparținētoare despărțēmētului I (Brașovū);

b) starea cassei la încheierea anului 1890 a fostu:

1. întrări 233.67 fl. 2. eșiri 165.50 fl. remānēndū pe sēma despărțēmētului unū saldū de 58.17 fl.

c) s'a stabilitū raportul generalū alu subcomitetului cātră adunarea generală a despărțēmētului.

Din protocolul adunării generale se vede:

a) că, esamināndu-se socotelile anului 1890, s'au aflatū în ordine și cassarului s'a datū absolutorulū;

b) că s'au înscrisū: 1. 1 membru pe viață; 2. 6 membri ordinari cu taxe anuale; și 3, 25 membri ajutători;

c) că, pe basa raportului generalū, subcomitetul a fostu dispensatū a urmări și mai departe înființarea unei școle de țesutū în Săcele;

d) că la premiile de cāte 10 fl. pentru două disertațiuni destinate a se ceti în adunarea generală a despărțēmētului nu s'a ivitū nici unū concurentū;

e) că se va înființa treptatū în fie-care comună aparținētoare despărțēmētului cāte o bibliotecă poporală, făcēndu-se începutul cu comuna Turcheșu, pentru a cărei bibliotecă subcomitetul a procuratū 44 broșuri și opuri și a abonatū pe $\frac{1}{2}$ anū numērul de Duminecă alu ȋiarului „Gazeta Transilvaniei“; pentru biblioteca comunei Turcheșu au mai încursū dela d-niū Ioanū Russu 10 fl.; Stefanū Argăsēlă 5 fl.; și Nicolau Bazarea 5 fl.

f) retragerea din subcomitetū a d-lui B. Baiulescu se ia spre știință, mulțāmindu-se numitului domnū pentru serviciile aduse până

acum Asociațiunii; în locul devenit vacant se alege dl Valeriu Bologna;

g) se prelininează suma de 20 fl. spese de drum pentru doi delegați, cari vor avea să reprezinte despărțământul la proxima adunare generală a Asociațiunii, pentru cazul când nu se vor afla membri din despărțământ, cari să primescă a merge pe spese proprii la numita adunare;

h) fixarea budgetului se încrede subcomitetului;

i) se constituie agentura din Turcheșu, alegându-se de membri ai ei d-nii: N. Soiu, A. Bârsenu, I. Oncioiu, R. M. Odor și St. Argăsela.

k) dl A. Vlaicu a cetit lucrarea intitulată „Cum s'ar pute desvolta industria de casă la românii din Săcele“, și autorul a fost rugat să transpună lucrarea spre a fi publicată în organul Asociațiunii;

l) proxima adunare generală a despărțământului se va ține în Dêrste;

m) s'a vizitat expozițiunea de manufacturi lucrate de femeile române din Săcele, întocmită de inteligența din Turcheșu din incidentul adunării generale, cu care ocaziune s'au distribuit 3 premii de câte 5 fl. prin un juriu compus din d-omnele L. Bologna, V. Vlaicu și C. Bârsenu și din d-nii A. Vlaicu și N. Bazarea. (Ex. Nr. 70/1891).

— Se adeverește primirea sumei de 308 fl. 02 cr. care s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă. Cuprinsul protocoalelor subșternute servește spre plăcută știință.

Nr. 51. Dl Demetriu Coltofenu, protopop, prin hârtia dto Brețcu 28 Fauru a. c. arată, că împregiurările locale l'au împedat de a satisface însărcinării primite prin hârtia acestui comitet dto 24 Septembrie 1890 Nr. 245 și că s'a vădut necesitate a amena constituirea noului despărțământ XXXIII (a Treiscaunelor) până pe săptămâna primă după sărbătorile Paștilor. (Ex. Nr. 72/1891).

— Spre știință.

Nr. 52. D-lu Pavelu Roșca, protopop, prin hârtia dto Fûzeș-Sânpetru 5 Martie a. c. arată, că a întreprins pașii de lipsă pentru constituirea despărțământului XIX (al Gârbăului) conform însărcinării ce i-sa dat din partea acestui comitet prin hârtia dto 24 Septembrie 1890 Nr. 245, dar că încercările au fost zadarnice din cauza vitregelor împregiurări locale. (Ex. Nr. 76/1891).

— Biroul Asociațiunii primesce însărcinarea a face și alte încercări pentru constituirea noului despărțământ XIX (Gârbău) al Asociațiunii transilvane.

Nr. 53. Aurelu Popu, sodalu-cismaru în Dej, fostu stipendiat al Asociațiunii, cerându a'i-se remite contractul încheiat cu măestrul, se rogă să i-se de un ajutoru ore-carele spre a'și

puté cumpăra nesce vestminte acomodate cu starea sa de sodală. (Exh. Nr. 78/1891).

— Contractul cerut se retrimite cu aceea, că nedispunându Asociațiunea de mijloce cu asemenea menițiune, rugării pentru ajutoru nu se pôte satisface.

Nr. 54. Aũ întratũ la comitetũ taxे dela membrii: Virgilũ Onițũ în Brașovũ 5 fl. pro 1891; A. Cristea în Orăștie, Demetriu Cutenũ în Săcădate câte 5 fl. pro 1891; Teofilũ Popũ în Hădărău, Alexandru Precupũ în Șieușa, Vasile Vlassa în M. Zaũ, Michailũ C. Vlassa în Săcalũ, Ioanũ Bosdocũ în Cicudũ, Teofilũ Moldovanũ în Cicudũ, Ioanũ Rusu în Velchierũ, Ioanũ Catona în Dateșũ, Basiliu Moga în Chimitelnicũ, Alexandru Macarie în Zaũ, Basiliu Anghelũ în Dateșũ, Ioanũ Ignatũ în Ludoșũ, Ioanũ Comanũ în Căpușũ, Teodorũ Harșianũ în Chimitelnicũ, Valeriu Catona în Dateșũ, Nicolaũ Cucuiũ în Bogata, Iuliu Deacũ în Tăurenĩ, Georgiu I. Negruțũ în Lechința câte 1 fl. pro 1891 (taxã de înscriere), Basiliu Moga 5 fl. pro 1891; Basiliu Turcu, Alexandru Voda, Georgiu Florianũ și Romulũ Orbenuũ câte 5 fl. pro 1890; Nicolaũ Solomonũ 10 fl. pro 1890/91; Ioanũ Boeriũ 5 fl. pro 1890, Alexandru Precupũ 5 fl. pro 1891; N. I. Ciurcu, I. Aronũ, I. Lengerũ A. Lupanũ, Iord. Muntenuũ, P. Nemeșũ, D. Stănescu, M. Stănescu St. Stinghe, P. Zănescu, Alexe Verzea, Toma Frateșũ, R. M. Odorũ, N. Băzărea, St. Argăsela și I. Broju câte 5 fl. pro 1890; N. Bărsenuũ în Brașovũ 100 fl. (taxã de membru pe viațã), Ignatie Mircea și Ioanũ Dobrenũ în Corbi câte 5 fl. pro 1891.

— Spre științã.

Sibiiũ, d. u. s.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanũ Crișianũ m. p.
secretarũ II.

Verificarea acestui procesũ verbalũ se încrede d-lorũ:
Ioanũ Popescu, P. Cosma, Ioanũ G. Popũ.

S'a cetitũ și verificatũ. Sibiiũ în 21 Martie n. 1891.

Ioanũ Popescu m. p.

Partenie Cosma m. p.

Ioanũ G. Popũ m. p.

CONSEMNAREA

sumelorũ colectate în favorulũ scolĩ civile de fete a „Asociațiunei transilvane“ prin dlũ Partenie Cosma.

Pavelũ Fara, econ. în Gușterițã; Mih. Rodenuũ, econ. în Ocna; Maria Hader, economã în Armeni; Ilie Luca, econ. în Ocna; Ignatie L. econ. în Reghin câte 1 fl.; Lung. I. econ. în Reghinũ 1 fl. 50 cr.; G. Roșianũ, Nicolaũ Săbãu, economi în Reghinũ câte 50 cr.; Davidũ Heraclie, G. I. Teodorũ, economi în Reghinũ; Nicolae Radu, econ. în Budiu; Dan. Rusanũ econ. în Balla; P. Seulenuũ, M. Mehes; Nicula Alexandru, economũ în Budurlea; Ilie Tãrițã, economũ în Chesler câte 1 fl.